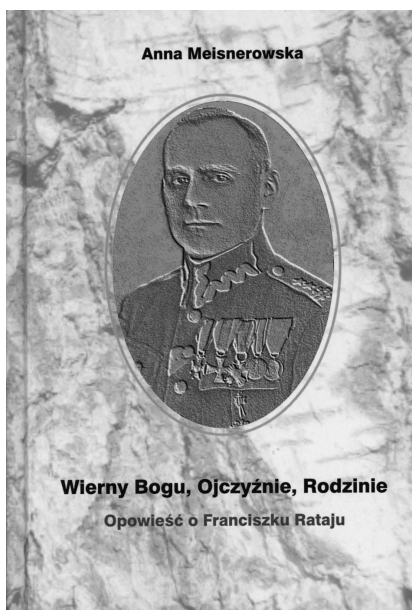

NA MARGINESIE KSIĄŻKI ANNY MEISNEROWSKIEJ O FRANCISZKU RATAJU¹

Postać podpułkownika Franciszka Rataja nie jest szerzej znana. A szkoda. Urodzony w 1894 roku w Łagowie pod Dolskiem Franciszek Rataj to człowiek zasłużony dla naszego kraju. Życie miał też ciekawe. Od młodości związany był z wojskiem. Walczył najpierw podczas I wojny światowej w szeregach armii pruskiej na froncie zachodnim, odznaczony Żelaznym Krzyżem, pod koniec wojny trafił do szpitala w Lesznie, skąd uciekł, aby wstąpić w szeregi powstańców wielkopolskich. Później, w 1919 roku, z poznańskim pułkiem bił się w obronie Lwowa przed Ukraińcami, w 1921 roku wziął udział w III powstaniu śląskim jako dowódca pułku, tocząc m.in. bój o Pszczynę i Górę Świętej Anny. W II Rzeczypospolitej

piął się po szczeblach kariery wojskowej, dochodząc do stopnia podpułkownika. Stan zdrowia zmusił go do porzucenia koszar i przejścia do pracy w administracji wojskowej, początkowo w Państwowej Komendzie Uzupełnień w Toruniu, później w Poznaniu. Po wybuchu II wojny światowej zaangażowany w działalność konspiracyjną w Komendzie Głównej Armii Krajowej w Warszawie, znowu stanął do czynnej walki po wybuchu powstania warszawskiego, dowodząc oddziałem jako ppłk „Paweł”. Z taką przeszłością oczywiście nie miał szans na karierę w „ludowym” Wojsku Polskim. Inwigilowany przez Urząd Bezpieczeństwa pracował na stanowisku biurowym w poznańskim oddziale Centrali Żelaza i Stali. Zmarł w 1958 roku.

W 2014 roku otrzymaliśmy pierwszą biografię Franciszka Rataja – *Wierny Bogu, Ojczyźnie, Rodzinie. Opowieść o Franciszku Rataju* – napisaną

¹ A. Meisnerowska, *Wierny Bogu, Ojczyźnie, Rodzinie. Opowieść o Franciszku Rataju*, Poznań 2014.

przez jego wnuczkę Annę Meisnerowską i wydaną przez Muzeum w Gostyniu. Każda nowa pozycja opisująca postaci ważne dla naszego regionu zasługuje na uwagę – zapoznanie się i ustosunkowanie się do niej. Jak więc ocenić nową pozycję?

Książka jest ładnie wydana pod względem edytorskim – w twardej oprawie, z mnóstwem archiwalnych zdjęć, ilustracji, reprodukcji dokumentów, przeważnie dobrze czytelnych na kredowym papierze. Widać emocjonalne zaangażowanie autorki, która o swoim dziadku pisze z wielką miłością, pragnąc zachować pamięć o nim i przybliżyć jego postać. Czy przybliżenie to się udało? Odpowiedź brzmi: częściowo tak, chociaż w wielu miejscach książka wymagałaby dopracowania.

Przyznaję, że czytając pierwsze cztery rozdziały (*Do Poznania; W Poznaniu; Po Europie, po wolność; Polski Poznań pozdrawia Warszawę*) z łącznej liczby siedmiu w książce, miałem wątpliwości, czy rzeczywiście czytam biografię Franciszka Rataja. W rozdziałach tych mamy bardzo mało informacji o Rataju; autorka najpierw przeważnie opisuje sytuację polityczną i położenie polskiej ludności w zaborze pruskim, potem wydarzenia wojenne podczas I wojny światowej, powstania wielkopolskiego, walk w obronie Lwowa i III powstania śląskiego. Postać Franciszka Rataja oczywiście też pojawia się na tych kartach, są to jednak tylko wzmianki, Zamiast o swoim bohaterze, Anna Meisnerowska pisze o formacjach wojskowych, w których służył, a nawet ogólnie przedstawia ówczesną sytuację polityczną w Europie i Polsce. Dopiero pod koniec czwartego rozdziału, w opisie III powstania śląskiego, dowiadujemy się więcej o osobistym wkładzie bohatera w walkę o niepodległą Polskę. Rozumiem, że szczupłość źródeł nie pozwoliła autorce na szczegółowe przedstawienie dokonań Franciszka Rataja we wcześniejszym okresie, ale czy sensowne było poświęcanie połowy książki ogólnym opisom niezwiązanym bezpośrednio z bohaterem? Jeśli do jakiegoś okresu życia opisywanej postaci brakuje źródeł, autor biografii powinien jedynie o tym wspomnieć.

Zarzutu odbiegania od tematu nie mogę postawić pozostałym rozdziałom książki. Traktują one rzeczywiście o Franciszku Rataju. Pewnym zaskoczeniem było jednak dla mnie łamiące chronologię wyodrębnienie rozdziału V zatytułowanego *Rodzinnie*, w którym autorka opisuje prywatne dzieje bohatera i jego rodziny – od przeprowadzki z Łagowa przez Jutrosin i Gostyń do Poznania w 1900 roku, do śmierci w 1958 roku – wyłączając z opisu okres I wojny światowej i powstań, a także II wojny światowej. O ile można zrozumieć wyłączenie wydarzeń z lat 1914-1921 jako już opisanych we wcześniejszych rozdziałach, o tyle przesunięcie opisu wydarzeń okresu II wojny światowej do następnego (w praktyce ostatniego) rozdziału jest zagadką i początkowo bardzo utrudnia czytelnikowi zrozumienie, gdzie przebywał i czym się zajmował Franciszek Rataj podczas wojny, dlaczego po wojnie

był inwigilowany przez władze, nie mógł powrócić do służby wojskowej i nie otrzymał nawet wojskowej renty. Dopiero w rozdziale VI (*Podziemie*) poznajemy wojenne losy Franciszka Rataja, jego ucieczkę do Warszawy i wejście do grona dowódców Armii Krajowej; punktem kulminacyjnym był tu jego udział w powstaniu warszawskim. Niestety, w rozdziale tym znowu pojawia się tendencja do opisywania ogólnej sytuacji wojskowej i politycznej okresu wojny, chociaż należy przyznać, że nie w tak dużym stopniu jak w pierwszych rozdziałach książki – informacji o Franciszku Rataju jest tu zdecydowanie więcej.

Nowo wydana pozycja o zasłużonej, a mało znanej postaci pochodzącej z naszego regionu była z pewnością potrzebna i zainteresuje miłośników historii, nie tylko lokalnej. Może jednak warto, aby autorka uwzględniła powyższe uwagi i gruntownie przeredagowała treść, choć byłaby to chyba całkiem inna książka.

Być może praca Anny Meisnerowskiej stanie się inspiracją do powstania kolejnej publikacji poświęconej Franciszkowi Ratajowi, tym razem przygotowanej przez zawodowego historyka.